

Experimentell gjutning av vikingatida spännen

Michael Neiß

Institut für Ur- und Frühgeschichte, Christian-Albrechts-Universität zu Kiel
c/o Institutionen för arkeologi och antikens kultur, Uppsala universitet

Fig. 1. Jakob Sitell vid kopiering av originalspännet (Statens historiska museum).

Fig. 2. Vikingatida spänne från Asa herrgård i Kronobergs län (SHM 9041-24). Spännet visar typiska skador för ett brandgravsfynd (ytan är bränd, bottenplattan böjd och delar saknas).

Fig. 3. Färdigt vax med rekonstruerade delar och uträdat bottenplatta – Redo för gjutning!

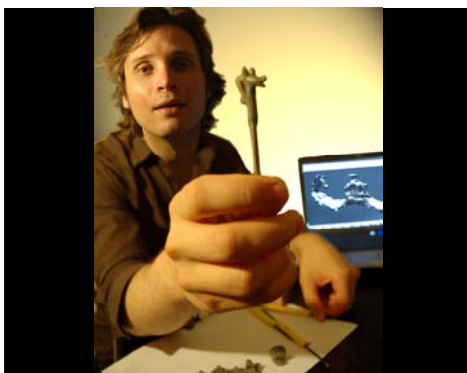

Fig. 4. Michael Neiß vid rättandet av Jakobs vaxmodell.

Idag blomstrar nyproduktionen av "vikingasmycken" som aldrig förut. Men för arkeologen framstår dessa kopior oftast som karikatyrer av vikingatiden – både i ornamentalt och gjuttekniskt hänseende! Situationen beror naturligtvis främst på att ornamentforskare och gjutare saknar ett gemensamt forum för informationsutbyte och praktiskt samarbete.

Målsättningen med projektet är att överbrygga kommunikationsglappet mellan hantverk och universitetsforskning. Inom ramen för utbildningen handleder jag guldsmedsstuderanden Jakob Sitell genom replikeringen av ett vikingatida kvinnospänne (Fig. 2). Tillverkningen sker delvis under experimentella förtecken då det inte alltid är klart hur den vikingatida gjutaren gick tillväga för att åstadkomma ett visst gjutresultat. Dessa experiment är av vikt för vetenskapen eftersom de kan ge en fingervisning i frågan vilka tekniska förbättringar som möjliggjorde vikingatidens tredimensionella formspråk. Stillfaserna före vikingatiden alstrade nämligen främst tvådimensionella produkter av enklare prägel. Resultaten av de gemensamma experimenten kommer därför att ingå i min doktorsavhandling i arkeologi.

Jämte experimentell arkeologi är huvudmålsättningen med utbildningen att höja Jakobs kompetens och status – från uppdragstagare till samarbetspartner. Därför läggs stor vikt vid övningar i vetenskaplig metodik och självständig kunskapsinhämtning via litteratur- och föremålsstudier. Med dessa arbetsredskap samt ett gemensamt språk kommer Jakob bli en eftertraktad samarbetspartner för andra arkeologer – oberoende om projektet rör replikering av en bronsåldersfigurin eller experimentell tillverkning av en medeltida fingerring. Utbildningen avrundas med ett praktiskt slutarbete där Jakob ska visa att han inte bara lärt sig att tillverka goda repliker utan att han även kan lösa ett praktiskt problem genom att kreativt tillämpa sina nyförvärvade kunskaper. Således kommer han att få till uppgift att överföra en väldefinierad verkstadsstil till en helt annan föremålsform. Detta är för övrigt en uppgift som bara vikingatidens bästa gjutare klarade. Som en bonus i det gemensamma arbetet får vi dessutom möjlighet att återställa det trasiga Asa-spännet (Fig. 2) – ett praktexempel på vikingatida gjutkonst – till dess forna glans.

Fas I – II inom replikeringsprojektet har avrundats framgångsrikt genom tillverkningen av en gjutfärdig vaxmodell och några framgångsrika gjutningar (se [VIDEO](#)). Inom Fas III följer den vetenskapliga utvärderingen.

Relevans: [Lennart Karlsson & Frands Herschend](#)

Kontakt: michaelneiss@hotmail.com

Hemsida: <http://michaelneiss.hardell.net>